

10. Najstaršie textové tradície a preklady kníh Starého Zákona

Nevyhnutnosť prekladu posvätného textu bola podmienená tým, že všetky kánonické knihy Starého Zákona boli napísané starohebrejským jazykom a len niektoré ich časti boli písané aramejsky. V pobabylonskom období Boží vyvolený národ úplne prešiel na používanie vtedy všeobecne rozšíreného jazyka - aramejského (Dan 2, 4; 1Ezd 4, 7-8). Kvôli tomu sa od doby Ezdráša ustálil v synagogálnej bohoslužbe zvyk, že sa po prečítaní Písma v starohebrejskom jazyku, vysvetlil tento úryvok aj po aramejsky (robil to prekladateľ - *targumán*). Targumanov výklad neobsahoval iba text Písma alebo iba slová nevyhnutné pre správne pochopenie úryvku, no boli ním často pridané celé frázy a objasnenia, ktoré boli v súlade so starozákonnou Tradíciou. Aby národ nepovažoval tieto objasňujúce frázy za samotný posvätný text, targuman mal v čase svojho výkladu zakázané pozeráť do zvitku s posvätným textom, no všetko musel hovoriť spamäti. Zápis týchto výkladov sa nazýva Targum. Najznámejšie sú: Onkelosov targum, Pseudo-Jonatánov targum, Palestínsky targum na Pentateuch, Targum na prorocké knihy a Targum na poučné knihy. Pre kresťanských biblistov sú tieto texty dôležité preto, že podávajú tradíciu starozákonného spoločenstva spásy. Napríklad: v Palestínskom targume sa slová 1M 3, 15 (často nazývané ako Protoevanjelium) chápu v mesiášskom zmysle; v 2Tim 3, 8 uvedené mená egyptských mágov, ktorí sa protivili Mojžišovi, sú uvedené v Pseudo-Jonatánovom targume na 2M 7, 11; svedectvo apoštola Pavla o mučeníckej smrti proroka Izaiáša sa nachádza v Targume na prorocké knihy.

V čase zostavovania targumov žila značná časť Židov v helenistickom Egypte, a práve preto vznikla nevyhnutnosť prekladu Svätého Písma na spoločenský jazyk - grécky. Tento preklad, ktorý sa svojimi vnútornými charakteristikami javí do určitej miery tiež ako targum, sa nazýva Septuaginta (70) alebo preklad Sedemdesiatich prekladateľov. Označuje sa LXX (rim) alebo 'O (gre). Toto pomenovanie pochádza z histórie opísanej v Liste Aristeia. Tá hovorí, že egyptský kráľ Ptolemios II.

Filadelfský, ktorý vládol Egyptu v rokoch 285-247 pred Christom, mal želanie vlastniť vo svojej alexandrijskej knižnici do gréckeho jazyka preložené posvätné knihy Židov. Na túto prácu bolo vybraných 72 prekladateľov a tí čoskoro predložili kráľovi grécky text Mojžišovho Pentateuchu. Filón Alexandrijský vo svojom diele „Život Mojžiša“ spomína na každoročný sviatok na počesť dokončenia prekladu LXX, ktorý egyptskí Židia robili na ostrove Taros - mieste, kde podľa príkazu kráľa Ptolemaia mali prekladatelia žiť v čase svojej námahy pri prekladateľskej práci. Po tom, čo sa Septuaginta stala základným textom ranokresťanskej Cirkvi, deň zakončenia prekladu - 8. teвета - sa u Židov stal jeden z „pôstov spravodlivých“, t. j. bol postavený na úroveň takých smútočných udalostí ako smrť Ezdráša a Nehemiáša a pod.

Ako vidno z Aristeovho listu, prekladatelia preložili iba zákonodarné knihy, ktorým boli dané iné názvy, odlišné od palestínskej tradície. Preklad ostatných kníh bol zakončený približne v čase, ktorý spomína Sirachov vnuk, Jozue (t. j. v polovici 2. storočia pred Christom). Do tejto doby patria najstaršie zachované papyrusové fragmenty s textami z Pentateuchu v preklade LXX. Zaujímavosťou je, že Božie meno je v nich napísané po grécky, no starohebrejskými písmenami. Jazyk LXX je hovorový jazyk helenistického Egypta, no popri tom plný semitizmov a často nasledujúci gramatickú stavbu semitských jazykov. Mnoho semitizmov sa nachádza napríklad v knihách Sudcov, Rut i Veľpieseň. Omnoho bližšie k všeobecne používanému gréckemu jazyku helenistickej epochy (tzv. koiné) sú texty kníh Jozuu a proroka Izaiáša. Na preklade posledne menovanej, ako svedčí cirkevná tradícia, mal účasť aj svätý Simeon Bohopríjemca. Texty kníh Jóba, proroka Daniela a Prísloví sa zdajú skôr prerozprávaním, než prekladom. V týchto knihách sú stopy targumov, t. j. pridanie slov, ktoré sú nevyhnutné pre jasnosť reči a správne pochopenie a ktoré boli súčasťou tradície (v ruskom synodálnom texte sú tieto texty dané do štvorcových zátvoriek). Tieto prídavky dosahujú také rozmery, že preklad je skôr parafrázou, t. j. voľným výkladom. To sa stalo príčinou toho, že text LXX mal

v prvých storočiach (1. - 4.) mnoho recenzií a opráv a v súčasnosti sa značne odlišuje od toho textu, ktorý bol známy na prelome dvoch Zákonov.

Podľa svedectva Filóna Alexandrijského bol text LXX v jeho dobe považovaný za Bohom inšpirovaný a keďže helenizácia silnela aj v palestínskom prostredí, tento text sa stal všeobecne známym. Preto nie je vôbec nepochopiteľné, prečo text LXX používali pri citovaní z kníh Starého Zákona všetci novozákonní pisatelia. Z 235 citátov zo Starého Zákona, ktoré sa nachádzajú v knihách Nového Zákona, je 209 podľa LXX. Tento fakt vyvolal v 19. storočí pochybnosti o autentickosti evanjeliového textu - ako mohli apoštoli - Židia citovať cudzojazyčný text Svätého Písma? Výskumy 20. storočia nielenže dokázali existenciu mnohopočetného gréckeho osídlenia Palestíny na rozhraní dvoch Zákonov, ale aj rozšírené používanie gréckeho jazyka - mnoho náhrobných epitafov židovských hrobov toho obdobia, hoci boli určené pre rodinné účely, bolo napísaných po grécky.

V poapoštolskej dobe sa text LXX stal najväznejším misionárskym prostriedkom v Rímskom mnohonárodnom impériu, kde bol grécky jazyk jazykom medzinárodného dorozumievania sa. Okrem toho, prekladatelia na vypovedanie teologických myšlienok a termínov, ktoré chýbali v gréckom jazyku, nielenže vytvárali nové slová na základe hebrejských slov, ale mnohým už existujúcim gréckym slovám dali úplne nový osobitý význam. Neskoršie preklady a napokon aj celá kresťanská teológia pokračovali v tejto tradícii. Podľa mienky niektorých biblistov, bez LXX nie je možné pochopiť novozákonnú a svätootcovskú literatúru (tvorbu). To, že sa všetky ranokresťanské preklady Starého Zákona robili z prekladu LXX, podmienilo prijatie teologickej lexiky všetkými spoločenstvami ranej Cirkvi.

Napriek tomu grécky hovoriaci Židia si v dobe od 2. - 3. storočia po Christovi vypracovali vlastné preklady Starého Zákona do gréckeho jazyka. V tom čase sa objavili aj ďalšie preklady do gréckeho jazyka - Akvilov, Symmachov a Theodociónov. Akvila bol podľa svedectiev Epifánia Cyperského a Irinea Lyonského Grékom zo Synopy Pontojskej. Cisár Hadrián, Akvilov príbuzný, mu

zveril dozor nad stavebnými prácami v Jeruzaleme. Tu sa Akvila stal najprv kresťanom a potom židom. Tu sa, podľa svedectva blaženého Hieronýma, stal učeníkom rabína Akibu, ktorý prehlásil Bar-Kochbu za mesiáša. Hnutie tannajov, ku ktorému patrili aj rabín Akiba, malo za cieľ vytvoriť taký judaizmus, ktorý by sa postavil proti kresťanským doktrínam. Tomuto cieľu slúžil aj Akvilov preklad, ktorý je v podstate doslovný preklad hebrejského textu do gréčtiny a v ktorom boli zjavne úmyselne poškodené tie mesiášske miesta, na ktoré sa často odvolávali kresťania.

Symmach (180-211 po Christu) bol podľa svedectva Epifánia Cyperského Samaritánom, ktorý konvertoval na judaizmus. Blažený Hieroným a Eusébios Cézarejský ho považovali za prívrženca židovskej sekty ebionitov. Ním vypracovaný preklad sa vyznačuje čistotou reči a jasným štýlom výkladu. Na preklad v LXX nepreložených starohebrejských slov sa Symmach snažil nájsť vhodné grécke ekvivalenty. Taktiež chcel podľa možnosti odstrániť všetky antropomorfizmy hebrejského textu.

Theodoción bol podľa svedectva Irinea Lyonského Grékom z Efezu, ktorý na konci 2. storočia po Christovi prijal judaizmus. Pri svojom preklade Starého Zákona na grécky jazyk Theodoción porovnával text LXX a Akvilov. Zároveň chcel zachovať všetky normy literárneho gréckeho jazyka.

Rozdielnosť gréckych prekladov a nejednotnosť LXX podnietili Origena vypracovať v rokoch 230-245 po Christovi šesťstĺpcovú Bibliu, tzv. Hexaplu, kde paralelne v šiestich stĺpcoch uviedol nasledujúce texty Svätého Písma:

- hebrejský text hebrejským písmom
- hebrejský text gréckym písmom
- preklad Akvilov
- preklad Symmachov
- LXX
- preklad Theodociónov.

Cieľom Origena bolo vytvorenie prvotného gréckeho textu. Všetky rozdiely medzi LXX a hebrejským textom Origen riešil v prospech hebrejského textu, neprihliadajúc na to, že LXX často reflektovala starobylejšiu tradíciu. Napr. v 1Kr 6, 18 sa zmiňuje o tom, že cédrový obklad vnútorných stien Šalamúnovho chrámu bol pokrytý rezbami a 6, 22 zas hovorí, že celý tento vnútorný povrch stien bol potiahnutý zlatom. To dávalo niektorým exegetom dôvod domnievať sa, že zlato pokrylo celý vyrezávaný obklad. V skutočnosti sa chrámy toho obdobia skrášľovali aj rezbou aj zlatou inkrustáciou, ako o tom svedčí LXX. Taktiež ani podlaha chrámu nebola potiahnutá zlatom, ako je to napísané v mazuretskom texte, ale bola ním inkrustovaná podobne, ako je to v chráme v Meggido, ktorého podlaha bola pokrytá Dávidovými hviezdami. Origenova neznalosť tejto skutočnosti podmienila stotožnenie ním už v jeho dobe strateného originálu LXX s jemu známym hebrejským textom. Tento text, ako bude poukázané neskôr, už podľahol zmenám, ktoré mali polemickej charakter.

Do textu LXX, ktorý Origen umiestnil do 5. stĺpca, vniesol korektúry z druhých textov Hexaply vyznačiac doplnky osobitými znakmi. Napr. v Knihe Jób je okolo 400 veršov zamenených za text z prekladu Theodocióna a text knihy proroka Daniela bol za Theodociónov text zamenený úplne.

V následných prepisovaniach Origenovej redakcie LXX sa ním použité znaky (rozlišovacie) nezafixovali a text tak zostal s prebratými textami z hebrejského textu a z prekladov Akvilu, Symmachu a Theodocióna. O tom, ako skoro bola redakcia Origena prijatá Cirkvou svedčí ten fakt, že na niektorých miestach Nového Zákona sa starozákonné citáty privádzajú podľa Origena diela, konkrétne z prekladu Theodocióna (pozri Zj 10, 6; 12, 7; 19, 6; Jn 19, 37; 1Kor 15, 54).

Na počiatku štvrtého storočia v dôsledku prepisovaní existovali už tri verzie Origenovho textu LXX: cézarejská, antiochijská a egyptská.

Cézarejská patrila svätému Pamfýlovi Cézarejskému a Eusébiovi Cézarejskému. Práve táto verzia bola základom do dnešných dní zachovaných starobylých kódexov

4.-5. storočia. Bolo to podmienené tou okolnosťou, že nariadením apoštolomrovného cisára Konštantína Veľkého bolo 50 úplných kódexov Biblie urobených práve podľa textu, ktorý mu predložili - Eusébiovu a Pamfýlovu cézarejskú verziu.

O druhej a tretej verzii píše blažený Hieroným. Prvú dáva do súvisu s menom svätého Luciána Antiochijského a rozšírenú v Sýrii a Konštantínopole. Druhú spája s menom Isychija, ktorého Eusébiou Cézarejský nazýva biskupom a mučeníkom. Táto verzia bola rozšírená v Egypte. Redakciu LXX, rozšírenú v Palestíne, blažený Hieroným nazýva Origenovou.

Dôveryhodnosť svedectva blaženého Hieronýma sa potvrdzuje tým faktom, že starozákonné citáty v dielach svätých otcov odrážajú zvyčajne variant textu LXX rozšírený v mieste ich služby. Stabilizácia textu, prebiehajúca v byzantskej epoche nedoviedla text k zjednoteniu.

Prvé tlačené vydania LXX, vydané v 16. storočí sa orientovali len na Origenovu Hexaplu a Vatikánsky kódex a vôbec nebrali do úvahy bohoslužobné texty východnej Cirkvi, ktoré svojim samotným niekoľko storočným bohoslužobným používaním svedčili o celocirkevnej akceptácii. PO nájdení mnohých starobylých rukopisov LXX bola v roku 1908 pod vedením Alfréda Ralfsa vytvorená v Göttingene komisia pre rekonštrukciu pôvodného textu LXX. Z ruskej pravoslávnej Cirkvi v nej pracoval prof. I. E. Jevsejev, ktorý pre komisiu pripravil opisy okolo štyroch tisícov slovanských manuskriptov Svätého Písma. Text LXX vydaný v roku 1935 v Štutgarte zároveň s tzv. Canbridgeskou Septuagintou (1906-1940) sa javí v súčasnosti najlepšie zrekonštruovaným textom LXX.

Osobitý význam má pre biblistov tzv. Mazoretský text (od hebr. mazora - tradícia, podanie) Starého Zákona (TM). Aj keď je napísaný jazykom Božieho národa, no odráža omnoho neskoršiu textovú tradíciu, než LXX. V čase pozemského života Spasiteľa Židia nemali jednotný (zjednotený) text Písma.

Túto situáciu dobre odrážajú nálezy v Kumráne (1947), ktoré svedčia o existencii v tom čase troch textových tradícií starozákonných kníh. Väčšina biblických rukopisov z Kumránu prináleží k tzv. protomazoretskej tradícii. Najzaujímavejšími rukopismi tejto skupiny sú dva zvitky knihy proroka Izaiáša zo „siedmych zvitkov“ prvej jaskyne. Pri porovnávaní s TM nájdený text odhalil viac než tisíc rozdielov.

Druhú tradíciu predstavujú kumránske rukopisy zhodné s LXX. K tejto skupine patria úryvky z kníh 2M, 4M, 5M, 1 a 2Sam a Jer. Ďalšie kumránske texty starého zákona predstavujú tzv. samaritánsku textovú tradíciu.

Z vyššie opísaného vidno, že na prelome letopočtov existovali tri verzie biblického textu - hebrejského originálu LXX, protomazoretská a samaritánska.

Vo svetle tejto skutočnosti môže byť dlhodobý spor o vzájomnom vzťahu LXX a TM vyriešený takýmto spôsobom. Text 70 prekladateľov je grécky preklad jedného z textových variantov existujúcich dlho predtým, než došlo k mazoretskej oprave a preto do dnešných dní zachovaný text LXX, nepozerajúc na množstvo chýb pri prepisovaní, nám podáva všetky mesiášske proroctvá bez úmyselného poškodenia. Mazoretský text sa objavil ako oprava tzv. protomazoretského textového variantu, opravy, ktorá mala za cieľ zmenu alebo zahalenie mesiášskych miest, na ktoré sa najčastejšie odvolávali kresťanskí apologéti 1.-4. storočia vo svojich polemikách so Židmi.

O dobe tejto opravy, spomínanej svätým Justínom Filozofom, hovorí to, že protomazoretské kumránske texty, napísané do 68 roku po Christovi, sa odlišujú od TM. Rukopisy z jaskyne Vadi Murabba'at, pochádzajúce zo začiatku 2. storočia po Christovi, tieto rozdielnosti už neobsahujú. Tieto fakty potvrdzujú prevedenie mazoretskej opravy biblického textu medzi dvomi židovskými vojnami, čo súhlasí s tvrdením svätého Justína Filozofa, ktorý obviňoval jemu súčasných Židov z úmyselného kazenia mesiášskych miest Svätého Písma. Konečná úprava TM bola ukončená do 10. st. po Christovi. TM je cenný prítomnosťou tzv. ketiv a kere (píš a čítaj). Tieto poznámky (vysvetlivky) zobrazujú rozdielnosť medzi textovou (ketiv)

a exegetickou (kere) tradíciou. Za pomoci týchto poznámok zákonníci, nezasahujúc do biblického textu, opravovali jeho zmysel v súlade s Tradíciou starozákonného spoločenstva spásy.

Tretí nájdený variant starozákonného textu vychádzal z tzv. Samaritánskeho Pentateuchu (SP). Samaritáni, potomkovia 10-tich severoizraelských pokolení, zmiešaní s presídlencami z Asýrie (pohanmi; 2Kr 17, 24-34), sa považovali za pravých Izraelitov, ktorí sa oddelili od Židov už v 11. st. pred Christom, v dobe kňaza Héliho. Motívom oddelenia Samaritánov bola ich oddanosť svätyni na hore Garizim, ktorú považovali za jediné zákonné miesto na klaňanie sa Bohu Izraela. Svoju vieru v to založili na tom, že v čase obsadzovania Kanaánu, postavil Jozue prvý oboetník Jahvemmu blízko hory Garizim (na hore Hebal; Joz 8, 30-35), plniac tak príkaz samotného Mojžiša (5M 27. kap.). Samaritáni videli v tomto príkaze Mojžiša zákaz budovať svätynie Bohu Izraela na iných miestach a za najväčšie a najväznejšie porušenie Zákona považovali postavenie Jeruzalemského chrámu. Základom samaritánskej vierouky bolo iba Päťknižie zjednotené s knihou Jozue. Do Sichemu ho priniesol, v súlade so samaritánskou tradíciou, Menašše, brat judského veľkňaza, zať Sanavallata Choronitu, vyhnaný Nehemiášom (Neh 13, 28). Zachované starobylé texty Samaritánskeho Pentateuchu sú nie staršie ako z 11. storočia po Christovi, i keď sú napísané osobitou formou starohebrejského písma (dobabylonské).

Doplnenia a zmeny, vnesené Samaritánmi, odrážajú ich svojské, vlastné teologické názory: Jeruzalem a hora Hebal sú zamenené horou Garizim, k desiatim príkazom Mojžiša je pridané príkazanie o svätosti tejto hory, slovo „Elohim“, ktoré zvädzalo k väčšiemu počtu bohov, často zamenili slovom „El“ (Elohim - im = koncovka množného čísla). Okrem toho je badať jasné úsilie o harmonizáciu paralelných miest Pentateuchu a tiež úsilie o väčšiu gramatickú správnosť. Zo 6000 odlišností v čítaní medzi LXX a TM má okolo 2000 paralely v Samaritánskom Pentateuchu. Toto, podľa mienky mnohých biblistov, svedčí o blízkej textovej príbuznosti TM a SP, pochádzajúcom z doby Ezdráša.

K starobylym prekladom patri aj tzv. Pešita, čo v sýrskom dialekte aramejčiny znamená „Prostý“. Tento názov bol daný tomuto textu na odlíšenie od omnoho neskoršieho prekladu do sýrskeho jazyka zo 6. storočia, ktorý bol zostavený z Origenovho variantu LXX. Samotná Pešita bola preložená približne v 2. storočí po Christovi z jedného z variantov starohebrejského textu Starého Zákona, zhodného aj s TM, aj s LXX.

Posledný z dôležitých prekladov Starého Zákona je Vulgáta („Prostá“, „Národná“). V dobe počiatku šírenia kresťanstva v latinsky hovoriacich provinciách Rímskej ríše bol rozšírený tzv. starolatinský preklad Svätého Písma. Tento text, ktorý sa najskôr objavil v severoafrických územiach Rímskej ríše, bol doslovným prekladom antiochijskej verzie LXX. V 4. storočí mal tento text už toľko chýb a rozdielov, že okolo roku 382 poprosil rímsky pápež Damas blaženého Hieronýma Stridonského, aby urobil nový preklad Biblie do latinského jazyka. Do roku 385 blažený Hieroným pracoval na texte Nového Zákona. potom sa naučil s pomocou rabína hebrejský jazyk a usadil sa v jednej z jaskýň pri Betleheme, kde za 15 rokov (390-405) urobil z TM preklad kánonických kníh Starého Zákona do latinského jazyka. Nekánonické knihy, ktoré nepreložil, ako aj uchu modliaceho sa človeka lahodná Kniha žalmov, zostali v starolatinskom preklade.

V stredoveku mnohí prepisovatelia často kazili text Vg chybami pri prepisovaní - niekedy nevedome, inokedy vedome, keď chceli priblížiť text, najviac však jeho bohoslužobné časti, k zaužívanému starolatinskému prekladu. Úsilie takých stredovekých biblistov ako Alkuina, Teodulfa, Lanfranka a Stevena Hardinga, obnoviť prvotný Hieronýmov text viedlo k jeho ešte väčšiemu poškodeniu, v dôsledku čoho do doby reformácie jednotný latinský text Biblie proste neexistoval. Na Tridentskom koncile v roku 1546 bol text Vg kánonizovaný a v roku 1590 bola Vg vydaná spolu s Bulou pápeža Sixta V., ktorou hrozil anatémou všetkým, ktorí by pozmenili tento text. V roku 1592 po smrti Sixta V. pápež Klement VIII. stiahol tento text z používania a vydal nový, približne s 5000 opravami. V roku 1907 pápež Pius

X. zostavil z členov rádu Benediktínov komisiu, ktorá o niekoľko desaťročí vydala novú, opravenú verziu Vg. V roku 1965 pápež Pavol VI. vytvoril komisiu na preskúmanie tohto vydania. Tam, kde bol text Vg nejasný alebo nezodpovedal originálu, menil sa, avšak s prihliadnutím a zachovaním štýlu blaženého Hieronýma. V roku 1979 touto komisiou vydaná Biblia - NVg je v súčasnosti oficiálnym textom rímskokatolíkov.

Prvý preklad Svätého Písma do slovanského jazyka bol urobený svätými bratmi, apoštolomrovnými Cyrilom a Metodom a ich učeníkmi z textu LXX Luciánovej recenzie, zvyčajnej v Konštantínopole. V súlade s Panónskym životopisom svätých bratov, oni sami preložili tie časti Svätého Písma, ktoré sa čítali na bohoslužbách. Zo Starého Zákona to bola Kniha žalmov a Paremijník. V roku 884 svätý Metod riadil preklad všetkých kánonických kníh Starého Zákona, ako o tom svedčí jeho súčasník Joann, exarcha bulharský. V 14. storočí bol neznámymi „učeníkmi zákonníkmi“ z alexandrijského (Isychiovho) textu LXX urobený preklad týchto kníh: Pentateuchu, knihy Jozue, Veľpiesne, Siracha a knihy veľkých prorokov. Isychiova recenzia poslúžila tiež ako základ pri opravách slovanskej Biblie v 17.-19. storočí.

V polovici 15. storočia pokrstený Žid Theodor, žiak moskovského metropolitu Filipa I., urobil nový preklad knihy žalmov a Ester a tiež v súlade s TM opravil slovanský preklad Pentateuchu a prorockých kníh.

Kvôli takejto nejednotnosti (nehomogenite) slovanského prekladu Starého Zákona sa na konci 15. storočia obrátil o pomoc pri zostavovaní úplnej slovanskej Biblie svätiteľ Genadij Novgorodský k Slovanovi - dominikáncovi Benjamínovi. V úplnej tzv. Genadijovskej Biblii (1499) preloženej z Vg boli preložené historické knihy Starého a Nového Zákona a kniha Múdrosti Šalamúna. Z Vg boli tiež prebraté: poriadok starozákonných kníh a predslovy k nim.

V polovici 16. storočia prepodobný Maxim Grék nanovo preložil do slovanského jazyka knihu žalmov, knihy Ezdráša a proroka Daniela.

Na konci 16. storočia knieža Konštantín Ostrožský s cieľom odporu voči kalvínskej a jezuitskej propagande pripravil vydanie novej slovanskej Biblie. S týmto cieľom boli kniežaťom organizované hľadania starobylých biblických spisov v gréckom i slovanskom jazyku po Európe a na Východe. Pri preklade korektori porovnávali aj iné slovanské Biblie, ktoré existovali v tej dobe: Genadijevskú, českú, „ruskú“ (preklad urobený v roku 1517-1525 Franciscom Skorinom). Nimi bola do Biblie pridaná z gréčtiny preložená 3Mak a v súlade s Vg bolo urobené aj rozdelenie textu na kapitoly. Vtedy diakon Joann Fedorov zriadil v mene kniežaťa Ostrožského ním z Moskvy privezenú kníhtlačiareň. Biblia, ktorá nesie meno Ostrožská, bola vytlačená v roku 1581, t. j. 15 rokov pred Brestskou úniou a tak sa stala v tom čase najvhodnejšou a najlepšou pomocou pre pravoslávnych polemistov.

V roku 1663 bola Ostrožská Biblia, po nepatrnej oprave vzdelaných kyjevských mníchov, vytlačená v Moskve. No nedostatkov v nej bolo toľko, že o rok neskôr (1664), duchovný snem, zvolaný cárom Alexijom Michailovičom, rozhodol nanovo preložiť do slovanského jazyka Bibliu z tlačeného textu LXX, vydaného v Londýne a Frankfurte. V rokoch 1712-1720 veľká skupina „korektorov“ na príkaz cára Petra I. nanovo preložila, korigovala a komentovala slovanský text Biblie a cárovi predložila svoju prácu v 8 zväzkoch. V rokoch 1725-1751 sa toto dielo preskúmavalo a po častiach vydávalo viacerými komisiami. V roku 1751 v dobe cárovnej Alžbety Petrovny bola tlač dokončená a táto slovanská Biblia dostala názov - Jelisavetinská Biblia (Alžbetinské vydanie).

Tento preklad sa stal základným v ruskej pravoslávnej Cirkvi a tento text sa s minimálnymi opravami vydáva dodnes. V roku 1915 pri SPbDA vytvorená biblická komisia, hoci mala za cieľ vypracovať najsprávnejší text slovanskej Biblie, v roku 1927 prestala existovať a jej práca tak nebola dokončená.

S narastaním rozdielov medzi staroslovanským jazykom a hovorovým jazykom východných Slovanov, vznikla potreba prekladu Svätého Písma do pochopiteľnejšieho jazyka. Už v 14. storočí sväťiteľ Alexij Moskovský preložil do

živého jazyka Evanjelium, v rokoch 1517-1525 bola Bielorusom Franciscom Skorinom vytačená v Prahe tzv. „Ruská Biblia“, ktorú preložil z Vg. V tom istom 16. storočí preložil prepodobný Maxim Grék Knihu žalmov z gréčtiny do „ruského nárečia“. V roku 1683 preložil Knihu žalmov ruský diplomat Abrahám Firsov. V tom istom roku absolvent Wittenbergskej a Leipzigskej univerzity, pastor Ernest Gluck preložil spolu s jedným ruským kňazom takmer celú Bibliu. Ešte nedokončené dielo však zničilo v roku 1703 rusko-švédsko vojna. V 18. storočí preložili rôzne časti Svätého Písma do ruského jazyka svätiteľ Tichon Zadonský, arcibiskup Ambróz (Zertis-Kamenskij) a arcibiskup Metod (Smirnov).

Na začiatku 19. storočia, keď sa ruský literárny jazyk sformoval úplne, bola práca prekladu Svätého Písma zverená Ruskej biblickej spoločnosti, zriadenej 6. 12. 1812 cárom Alexandrom I. V roku 1816-1821 bol preložený Nový Zákon. Preklad Evanjelia podľa Jána patrí svätiteľovi Filaretovi Moskovskému, vtedy archimandritovi a riaditeľovi (od 1816 viceprezidentovi) Ruskej biblickej spoločnosti. Pod jeho redakciou bola v roku 1822 vydaná preložená Kniha žalmov a v roku 1825 prvých osem kníh Starého Zákona. Po nástupe cára Nikolaja I. na trón bola Ruská biblická spoločnosť zrušená, no preklad starozákonných kníh pokračoval v súkromí protojerejom G. Pavským, profesorom SPbDA a archimandritom Makáriom (Hlucharev). Práve ich prácu použili pri obnovení oficiálneho prekladania, ktoré začalo po smrti cára Nikolaja I. Iniciátorom obnovenia prác bol svätiteľ Filaret Moskovský, ktorý predložil hlavný princíp prekladu Starého Zákona: za základ sa zobral TM, ktorý nebol textovo veľmi poškodený, a tiež text LXX, ktorý obsahoval nepoškodené miesta mesiášskych prorociev. Slová prevzaté z LXX boli dávané do zátvorky a dogmaticky dôležité a vážne rozdiely v čítaní sa objasňovali poznámkami.

Takéto poznámky sa robili aj pri vysvetľovaní hebraizmov a geografických názvov a aj pri nemožnosti zjednotenia protikladných textových tradícií TM a LXX. Kvôli lepšej zrozumiteľnosti boli prekladateľmi do textu vpísané slová zvýraznené

kurzívou. Nimi bol zostavený aj aparát paralelných miest, ktorý bol umiestnený pod textom. Od roku 1860 sa začali vydávať nanovo preložené časti Svätého Písma a celý preklad vyšiel v roku 1876. Keďže vydania boli blahoslovené Posvätnou synodou, tento text dostal názov „synodálny“. Práce na jeho nedostatkoch začali hneď po jeho vydaní a jeho opravené vydanie vyšlo v roku 1915, no keďže bola vojna, vydalo sa veľmi málo exemplárov. Vtedy bolo Ruskou biblickou komisiou pri SPbDA prijaté rozhodnutie o redakcii vydání synodálneho textu, no neuskutočnila sa kvôli katastrofe v roku 1917.

Súčasnú vydania synodálneho prekladu sú po korektúre v novej ortografii (pravopise), urobenej v roku 1956. Preklady urobene po ukončení synodálneho prekladu nedostali požehnanie Cirkvi, a preto o nich nebudeme hovoriť.